

Top of flop

De redactie vraagt mensen die iets bijzonders ondernemen: hoe vond je het?

Oosterse eetcultuur gaat over samen zijn

Wat: Proeven van het Midden-Oosten
Waar: Museumpark Orientalis in Nijmegen
Wanneer: tot 28 oktober

▲ Bezoekers van Orientalis proeven oosterse gerechten. TEKST EN FOTOS EVA DE WAAL/PAUL RAPP

'Stilstaan bij eetculturen'

Dori Elemens (45) uit Lent: „Ik kom veel in aanraking met andere culturen. Zo geef ik taallessen aan vluchtelingen omdat ik het belangrijk vind dat iedereen zich welkom voelt. Ik heb een museumjaarkaart en kom in veel musea. Het valt mij op dat dit museum weinig financiële steun krijgt. Dat zie je bijvoorbeeld in de aankleding van de ex-

positie terug. Verder vind ik het goed dat deze tentoonstelling aandacht besteedt aan (eet)gebruiken in andere culturen. Daar staan we te weinig bij stil in ons dagelijks leven.”

'Liever kijken dan lezen'

Marty Wijffelaars (55) uit Lent: „De liefde van de medewerkers voor het museum straalt ervan af. Toch vind ik dat er te veel tekstborden staan. Ik kijk liever dan dat ik lees. Onze hedendaagse obsessie voor gezond eten heeft mij naar deze expositie getrokken. We slaan erin door. Deze tentoonstelling biedt inzicht. Eten ver-

bindt. Daarom kook ik twee keer per week voor anderen en ik vind het leuk om zelf uitgenodigd te worden. Samen zijn is belangrijk. Dat laat het islamitisch geloof ook duidelijk zien.”

'Liever niet op de grond eten'

Menno Mulder (53) uit Dordrecht: „Het thema zal bij iedereen aanslaan. Eten doen we elke dag. Zelf kook ik dagelijks, maar niet zo gevarieerd als de culturen in het Midden-Oosten. Aardappelen, vlees en groenten liggen vaak op mijn bord. Dit wissel ik soms af met bami of nasi. Ik eet bovendien altijd aan tafel. Door deze tentoonstelling

kom je erachter dat veel gelovigen liever op de grond eten. Zo zie je hier een tapijt op de grond liggen met kussens en schalen dadels erop. Dat zou niets voor mij zijn hoor!”

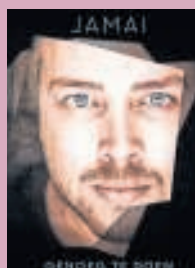
BEKEND VAN TV EN NU OP CD

Jim van der Zee, Where I Come From (2018)

Eerste cd van de kersverse winnaar van 'The Voice of Holland' met tien songs van zijn persoonlijke helden.

Maaïke Ouboter, Vanaf Nu Is Het Van Jou. (11 mei 2018) Spannend! Nog even wachten op de opvolger van 'Dat Ik Je Mis'. Hardcover+cd.

Jamai, Genoeg Te Doen (2018) Het eerste album van deze zanger sinds hij op 17-jarige leeftijd 'Idols' won. Pop/luisterplaat met Jamai op de piano.

5 REDENEN OM THUIS TE BLIJVEN

Weekend vol bezinning

Het wordt een weekend vol bezinning, als het aan Vivan de Gier ligt. Ze leest onder meer het indrukwekkende boek van Renate Dorrestein, die niet lang meer te leven heeft.

Non-fictie

Een literair leven

Ze weet dat het einde nadert, maar schrijfster Renate Dorrestein (64), die slokdarmkanker heeft, blijft van zich laten horen zolang het nog kan. In *Dagelijks werk*, haar literaire autobiografie, blikt ze met scherpe blik terug op haar schrijverschap, het ouder worden, haar bewuste kinderloosheid en andere zaken die een rol hebben gespeeld in haar leven. Voor de vele fans van Dorrestein een boek om niet te missen.

► Verschijnt vandaag bij Podium, 19,99 euro

Tentoonstelling De Duitse schilder Paula Modersohn-Becker wordt gezien als wegbereider van de moderne kunst. Hoe ze die positie in haar korte leven moest bevechten, en welke rol haar man en collega Otto Modersohn daarin speelde, blijkt uit een recent verschenen dialoog in brieven. „Het wordt een wedstrijd.”

Een feest van korte duur

Ingrid Bosman

Zijn wanhoopskretten gaan haar door merg en been, maar elkaar bereiken kunnen ze niet. 'Otto's brieven komen tot me als een stem van de aarde, en ikzelf ben als een gestorvene die in gezegende oorden verwijft en die schreeuw hoort', schrijft Paula Modersohn-Becker op 26 mei 1906 in haar dagboek.

De verwijdering tussen de beide echtelieden is dan op haar hoogtepunt. Hij smeekt haar vanuit het Noord-Duitse kunstenaarsdorp Worpswede bij hem terug te keren. Zij gaat in Parijs helemaal op in haar artistieke zoektocht.

Als ze zijn brieven soms na lange tijd beantwoordt, is de toon koel, om niet te zeggen meedogenloos. Ook wanneer het werk even niet wil vlotten, is haar visie op haar kunst in Parijs altijd nog scherper dan in Worpswede, zo houdt ze haar man voor. En bedankt hem voor het sturen van verf en geld.

Magneten

Tussen Worpswede en Parijs luidt de ondertitel van de tentoonstelling in Rijksmuseum Twenthe, die Paula Modersohn-Becker presenteert als voorloper van de moderne kunst in Duitsland. Het zijn de polen in haar bestaan tussen 1897 en haar stervensjaar 1907: de in zichzelf gekeerde kunstenaarskolonie in het veendorp nabij Bremen aan de ene kant, en Parijs als het mekka van vernieuwing in de kunst daartegenover. Magneten die allebei even hard aan haar trek-

Paula en Otto waren rivalen noch concurrenten

— Gisela Götte, kunsthistorica

ken. Is ze in Worpswede dan verlangt ze naar Parijs en omgekeerd. Zoals ze niet met en niet zonder Otto kan.

Pendelend probeert ze zichzelf uit te vinden, als vrouw, maar vooral als kunstenaar. Ze blijft daarbij in de schaduw staan van haar destijds al beroemde echtgenoot. Maar dat valt hem nauwelijks aan te rekenen, blijkt uit hun briefwisseling die eind vorig jaar in Duitsland verscheen. Otto Modersohn als de dominante echtgenoot die zijn ambitieuze vrouw klein hield en haar kunst niet begreep of wilde begrijpen: dat sjabloon doet geen recht aan de genuanceerde werkelijkheid, laten hun brieven, kaarten en dagboekfragmenten zien. Die van Paula zijn in Duitsland al populair sinds de eerste gebundelde uitgave in 1917, de teksten van Otto zijn grotendeels nog niet eerder gepubliceerd.

Voor het eerst in dialoogvorm samengebracht, geeft de correspondentie inzicht in hun intense verhouding. 'Ze waren rivalen noch concurrenten; veel meer vonden ze elkaar in de voortdurende worsteling van de kunst', schrijft kunsthistorica Gisela Götte in haar voorwoord.

Familie

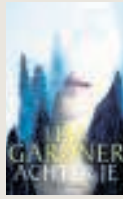
Het neemt niet weg dat Paula Modersohn-Becker haar weg moet zien te vinden in een door mannen gedomineerde kunstwereld. Als vrouw niet welkom op de officiële kunstacademies, is ze al wel geschoold in Londen en Berlijn wanneer ze zich in 1898 in Worpswede vestigt. In eerste instantie om les te nemen bij kunstenaar Fritz Mackensen, maar ze verkeert er ook met art nouveau-schilder Heinrich Vogeler en ontmoet de

GO

Thriller

Broer is een moordenaar

Meer dan 22 miljoen boeken van de Amerikaanse Lisa Gardner gingen wereldwijd over de toonbank. Met haar nieuwe thriller *Achter je* komen er daar ongetwijfeld nog een heleboel bij. Telly, de broer van het 13-jarige meisje Sharlah, vermoordde hun vader uit lijfsbehoud. Broer en zus worden van elkaar gescheiden. Nu lijkt het erop dat Telly opnieuw twee mensen heeft doodgeschoten.

► Verschijnt vandaag bij Cargo, 19,99 euro

Muziek

Geslaagd sluitstuk

Nee, na *Jupiter I* en *Jupiter II* heet het derde deel van de **Jupiter-trilogie** van de Nederlandse singer-songwriter Blaudzun niét *Jupiter III*, al is dat wel de titel van een track op *_UP_*. Dit nieuwe album – zijn zevende inmiddels – is dus een sluitstuk, en een plaat die die naam ook eer aandoet.

► Verkrijgbaar vanaf morgen, V2 Records, 14,99 euro

Documentaire

Docu over dj Avicii

Hij is nog maar 28 jaar, maar al met 'pensioen': Avicii's stormachtige carrière als dj begon even plotseling als die eindigde. Met hits als *Bromance* en *Levels* werd de Zweed Avicii – alias Tim Bergling – binnen no time een van de grootste en meest succesvolle dj's van de wereld. De documentaire *True Stories* vertelt Berglings verhaal.

► Te zien op Netflix

Kookboek

Oost west, thuis best

Al woont hij al jarenlang in Londen, Giorgio Locatelli is een van de bekendste Italiaanse chef-koks. *Made at Home*, zijn nieuwe kookboek met 150 favoriete 'thuis-recepten' uit Italië, Londen en andere plekken waarmee hij een speciale band heeft. Locatelli weet overal iets speciaals van te maken. Zet zijn gerechten op tafel en je gasten voelen zich meteen thuis.

► Verschijnt 10 april bij Fontaine, 29,99 euro

◀ Het werk van Paula Modersohn bevat veel portretten en kinderafbeeldingen.

FOTO VON DER HEYDT MUSEUM

landschapsschilder Otto Modersohn, opgegroeid in Münster. Ze raakt bevriend met beeldhouwer Clara Westhoff en via haar ook met de dichter Rainer Maria Rilke, de latere echtgenoot van Clara. Het is, in de woorden van Paula, een kleine familie.

Paula en Otto - elf jaar ouder dan zij en getrouwd - voelen zich van meet af aan tot elkaar aangehouden. In juli 1900 overlijdt Otto's vrouw. Amper een jaar later, in mei 1901, trouwen Otto Modersohn en Paula Becker.

Een huwelijk uit liefde, dat spreekt onmiskenbaar uit hun schrijven, maar ook een relatie waarbinnen twee even verschillende als sterke karakters zich blijven vrijvechten. Otto ziet dat positiever dan Paula, zo lijkt het. Al in hun verlovingstijd schrijft hij: 'Zo moet het zijn. Verwant in de basis - een van kunst doortrokken leven - verschillend in de uitingen. Anders

saai.' Zij, in 1902: 'Het onbegrepen zijn laat zich in het huwelijk dubbel voelen, omdat het hele leven daarvoor erop was gericht een gelijkgestemd wezen te vinden.' Ze schrijft het in haar kookboek.

Drang

Des te groter is haar drang om te schilderen. Paula ontgroeit haar Worpsweder 'familie' in hoog tempo, mede onder invloed van haar reizen naar Parijs. In totaal vier keer verblijft ze er voor langere tijd, grootmoedig gesteund en gesponsord door Otto, wat in die tijd verre van vanzelfsprekend was. Gegrepen door het werk van Cézanne en andere schilders uit de Parijse voorhoede ontwikkelt ze een eigen beeldtaal, waarvan Modersohn als een van de eersten de betekenis ziet.

Hij bewondert haar kleurgebruik, onderkent het baanbrekende karakter van haar kunst,

waarin arme sloebers uit het dorp als model een prominente maar ongepolijste rol spelen. Al kost het hem soms moeite om het toe te geven en is hij regelmatig kritisch, hij schat haar werk op waarde. En weet zichzelf uitgedaagd. In 1902: 'Jonge, jonge, (...) mij zijn de ogen geopend. Dit wordt een wedstrijd.'

Eenvoud

Paula spaart hem niet. Ze verwijt hem steeds weer in zijn oude gewoonten terug te vallen en hij moet haar gelijk geven. Zelf bewondert ze het lef van een schilder als Rodin, die grenzen opzoekt 'zonder zich om het publiek te bekommeren', zoals ze in 1903 vanuit Parijs aan Otto schrijft. Terug in Worpswede, een maand later, in haar dagboek: 'Ik kom onze mensen hier weer nader, voel hun grote Bijbelse eenvoud. (...) Dat is wel het gezonde van mijn reis naar Parijs. In mij brandt een verlangen, in eenvoud

groot te worden.' Met haar streven naar eenvoud in vorm en kleur steekt ze toch ook Otto aan. In 1905: 'Paula, dat verduivelde kleine wijf - ze hield onwrikbaar vast aan haar techniek, (...) nu, na vijf jaar, bekeer ik me er ook helemaal toe.'

In 1906 vertrekt Paula opnieuw naar Parijs, met de bedoeling van Otto te scheiden. Uiteindelijk ziet ze toch in dat Modersohn haar de rust geeft die ze nodig heeft voor haar kunst. In Parijs proberen ze weer tot elkaar te komen. Uitgerend in die wankele periode raakt ze in verwachting. De vervulling van een al langer sluimerende kinderwens, aangrijpend tot uitdrukking gebracht in het zelfportret waarop Paula zich – als eerste kunstenaar – naakt afbeeldde. En zwanger, nog voor ze het was.

Op 2 november 1907 wordt dochter Mathilde geboren. Op 20 november staat ze voor het eerst op uit het kraambed en zakt met-

een in elkaar. Ze sterft aan longembolie. „Hoe jammer”, zijn haar laatste woorden.

Paula Modersohn-Becker heeft voorvoeld dat ze niet oud zou worden. Op haar 24ste schrijft ze het al in haar dagboek. 'Maar is dat dan treurig? Wordt een feest mooier naarmate het langer duurt?' Als ze de liefde nog mag zien bloeien, 'en drie goede schilderijen' maken, dan wil ze wel gaan. Meer dan 100 schilderijen en 700 tekeningen laat Paula Modersohn-Becker na. Zo'n 50 daarvan zijn nu in Enschede te zien, omringd door werk van Paul Cézanne, Auguste Rodin en Edvard Munch.

► **Paula Modersohn-Becker, Otto Modersohn. Der Briefwechsel. Insel Verlag (oktober 2017). De tentoonstelling in Rijksmuseum Twenthe in Enschede is van 8 april tot en met 12 augustus te bezichtigen.**